

بررسی مضامین شعری امیر الشعرا احمد شوقی شاعر نامدار عرب

مهدی شمس الدینی

دانشجوی کارشناسی آموزش عربی پردیس شهید بهشتی بندرعباس

حسین آشناور

دانشجوی کارشناسی آموزش عربی پردیس شهید بهشتی بندرعباس

چکیده

اول یک آشنایی مختصری از احمد شوقی داشته باشیم احمد شوقی در سال ۱۸۶۸م در قاهره به دنیا آمد این شاعر مصری در طول

عمر خود سختی های بسیاری را محتمل شد و سفرها و تبعید های اجباری بر ایشان تحمیل شد شوقی در شعر خود

مدح، تاریخ، حکمت، اخلاق و فخر را با هم در می آمیزد و در عین مدح از تاریخی سخن می گوید که گذشته ملتش را ساخته است و

در اشعارش با کمال افتخار از عظمت دیرین مصر یاد می کند و جوانان را به علم و اندیشه فرا می خواند، از آنجا که مقوله طنز هم

در اشعار سیاسی و اجتماعی شوقی نمود فراوانی دارد آگاه کردن افکار عمومی نسبت به مفاسد موجود در جامعه و فضیلت خواهی

جز هدف هایی است که شوقی در اشعار خود دنبال می کند. در اشعار احمد شوقی مضامین مشترکی با ملک الشعرا بهار و نسیم

شمال وجود دارد و نمود زیادی پیدا کرده است وی آثار فراوان و دلنشینی در زمینه نظم و نثر دارد.

واژگان کلیدی:

امیر الشعرا، مضامین شعری، احمد شوقی، دیوان الشوقیات

مقدمه

احمد شوقی معروف به امیر الشعرا شاعر نامدار عرب آثار بسیاری در نظم و نثر دارد و در زمینه های گوناگون و مختلفی اشعارش نمود پیدا کرده است و بر هر علاقه مند به اشعار شاعران عرب مخصوصا دانشجویان واجب است که کاملا با این شاعر پر نام و آوازه در جهان عرب آشنا شوند آن هم فردی چون امیر الشعرا که رمان و نمایشنامه های نثری معروفی مانند امیره الاندلس را نوشته است. از مهم ترین تالیفاتش دیوانش الشوقیات است که در ۴ جلد چاپ شده است و سرانجام در ۱۴ اکتبر ۱۹۳۲ م در قاهره دیده از جهان فرو بست.

پیشینه تحقیق

مقالات و تحقیقات گوناگونی با موضوع مضامین شعری و دیوانی احمد شوقی انجام شده است مانند بررسی مضامین سیاسی، اجتماعی در دیوان ادیب الممالک فراهانی و احمد شوقی که نویسندگان آن مرتضایی، پروین و حسینی، زهرا (بهار ۱۴۰۲) و یا بررسی تطبیقی جلوه های میهن دوستی در سروده های خیرالدین زرکلی و احمد شوقی که نویسندگی آن را قجری، فاطمه و فاتحی نژاد، عنایت الله (بهار ۱۴۰۱) بر عهده گرفتند .

اهداف تحقیق

ما در این تحقیق در پی آن هستیم تا خوانندگان محترم با مضامین و دیدگاه های شعری احمد شوقی آشنا بشوند تا اشعار این شاعر بزرگ و نامدار را به خوبی درک کنند در سده های اخیر و پس از اینکه ملت های خاورمیانه از خواب غفلت بیدار شدند و عزم خود را جزم کردند تا مشکلات دینی و اجتماعی خود را برطرف سازند ادبیات نیز در همین راستا حرکت کرد و شاعران زیادی ظهور کردند و تلاش کردند با اشعار خود در خدمت جامعه و مردم باشند و روح آنان را نوازش کنند که یکی از این افراد احمد شوقی بود که با تباری آمیخته از نژادهای عربی، ترکی، یونانی و چرکس در ۱۸۶۸ م در قاهره به دنیا آمد در ۴ سالگی به مدرسه رفت و در سن ۱۵ سالگی وارد دانشکده حقوق شد وی در قصر اسماعیل خدیو مصر رشد کرد و به این صورت دوره کودکی او در سایه ثروت و رفاه خانواده اش به خوبی گذشت و این رفاه مطلق را تا آخر عمر در اختیار داشت و به او این فرصت را داد تا خود را وقف شعر کند ۲ سال بعد در بخش ترجمه همان دانشکده مشغول به کار شد و پس از آن به عنوان یکی از کارمندان عالی رتبه و به عنوان شاعر مخصوص خدیو در قصر مشغول به کار شد او مقطع اصلی عمر خویش را در دربار گذراند.

بعضی از منتقدان وی معتقد هستند علت اینکه احمد بسیار آدم شادی بود این است که کل عمر خود را در دربار گذراند و خانواده بسیار ثروت مندی هم داشت.

شوقی با دختر یکی از توانگران مصر ازدواج کرد و از او صاحب ۱ دختر به نام امینه و ۲ پسر به نام های علی و حسین شد.

شوقی در سال ۱۹۱۵ میلادی و پس از اشغال مصر به دست انگلیس به اسپانیا تبعید شد در سال ۱۹۲۷ م دوستانش مجلس

بزرگداشت او را با حضور امیر شکیب ارسلان و حافظ ابراهیم از مصر محمد کردعلی از مجمع علمی عربی دمشق امین الحسینی از

فلسطین و شبلی ملاط از لبنان برگزار کردند تا در همین مجلس حافظ ابراهیم به نمایندگی از شعرا با قصیده ای احمد شوقی را

امیر الشعرا لقب داد.

اسامی افراد، اختراعات و واژگان غربی در شعر شوقی فراوان دیده می شود اگر چه همه اینها موجب تضعیف لطافت روح شعر می

شود اما شوقی چنان با رشته خیال و عاطفه ترکیباتی زیبا بافته که این وضع بر شعرش غالب نیست شوقی آگاه کردن و بیدار

نمودن افکار عمومی نسبت به مفاسد و معایب موجود در جامعه و فضیلت خواهی های اخلاقی و انسانی را در شعرش دنبال می

کند .

امیر شکیب ارسلان ادیب و متفکر لبنانی گفته است

شوقی در مدح اسراف نمود به خصوص در مدح امیر زمان خویش ولی شعرش را به هجو آلوده نکرد و همه قشری از شعرا عفت

بیان شوقی را دنبال خواهند کرد و این دلیل تیزهوشی، حیا و خوش فکری اوست.

شوقی به عنوان شاعر مقلد در میان انبوه آثار ادبی پرورش یافته بود شوقی خود را در موضوعات قدیم شعر عربی محدود نکرد بلکه

موضوعات جدیدی را نیز وارد عرصه شعر عربی کرد.

از مظاهر جدید در شعر شوقی می توان به وصف پاره ای از مظاهر تمدن غرب و نیز توصیف شهرهای اروپا و بعضی از تاسیسات جدید آنها از جمله بانک ها، صلیب سرخ و هلال احمر اشاره کرد شوقی حد خاصی برای تجدید قائل است و همواره می خواهد پیوندی محکم و استوار بین میراث کهن و نیازمندی عصر جدید برقرار کند.

عقاد یکی از مهم ترین نقادان همیشگی شوقی بود او مدعی بود که شعر شوقی فاقد هرگونه تجدید و نوآوری است و تنها از قدما تقلید می کند بدون اینکه شخصیت مستقلی در اشعار خود داشته باشد.

طه حسین هم در بعضی اوقات از شوقی ایراد می گرفت و باور داشت که شوقی شاعر مستقلی نیست و تنها یک مقلد است و در اشعار تجدیدش هم عقیده ای واضح ندارد.

احمد شوقی همزمان با بیداری مردم به بیان اعتقادات شخصی و دینی خود در شعرش پرداخته است و علاوه بر این اعتقادات سیاسی و نژادی خود را هم بیان می کرد.

او در قصاید دینی و اعتقادی اش از اسلام و مسلمین و پیامبر اکرم و شخصیت های دینی و مذهبی سخن می گوید او در این زمینه کتاب دول العرب و عظماء الاسلام را هنگامی که در اندلس بود نوشت وی معتقد است که باید از قید و بند دنیا رها شد و از شهوت های نابودگر پرهیز کرد او در این اشعار همچون زاهد مقدسی است که همه ی وجودش جذب خداوند گشته است و از زرق و برق دنیا به دور است.

مضامین مشترک شوقی با میرزاده شوقی

همزمان با پیدایش تجدد خواهی مضامین ادبی به طور کلی دگرگون شد و موضوعات اجتماعی و فرهنگی که پیشتر رواج نداشت رونق گرفت.

در این دوره این ۲ شاعر مردم را سرلوحه حرکت های خود قرار دادند و مردم را به اتحاد دعوت کردند و هر دو دولت انگلیس را به گرگ درنده ای تشبیه می کنند مصر را در هر موقعیتی ستایش می کنند و هر دو فقر را باعث از میان رفتن اعتماد به نفس و عزت مردم می دانند.

مضامین مشترک شوقی با نسیم شمال

با ۲ زبا متفاوت و در ۲ کشور غیر همسایه زندگی می کردند ولی هر دو بر نظام مشروطه تاکید دارند و ان را بشارت می دهند و خواهان نظام مشروطه، پارلمانی و مبتنی بر قانون و عدالت با حاکمانی لایق و عالم اند نظامی که آسایش مردم را تامین کند و مانع ظلم و ستم بشود اما افسوس نظام مشروطه آنگونه نبود که باید باشد.

مضامین مشترک شوقی با ملک الشعراء بهار

هر دو برای علم ارزش فراوانی قائل هستند نسبت به علم آموزی حریص بودند و در کنار زبان مادری زبان های دیگری را هم آموخته بودند.

و هر دو بر آزادی زنان، حفظ وحدت داخلی و ترک اختلافات دینی و مذهبی جهت جلوگیری از جنگ تاکید فراوانی داشتند.

شوقی علاوه بر دیوانش آثار فراوان دیگری هم دارد من جمله:

نمایشنامه مجنون لیلی، قمبیز، علی بک الکبیر، امیره الاندلس، رمان لادیس، رمان آخرین فرعونان و....

نتیجه گیری

احمد شوقی یکی از شاعران بزرگ عرب زبان بود اهل مصر و پیشگام ادبیات مدرن بود او از سوی پدرش به چرخس یونان و از سمت مادرش هم جدی ترکی و یونانی داشت در زندگی از رفاه مطلق برخوردار بود برای همین تمرکزش را معطوف شعر کرد.

تاکید فراوانی بر علم آموزی داشت و تجدد گرا بود و تاکید هم بر آزادی زنان و کنار گذاشتن اختلافات دینی داشت جهت جلوگیری از جنگ داخلی.

بر نظام مشروطه عادلانه خواهی تاکید کرد سرانجام در ۱۴ اکتبر ۱۹۳۲ م و در سن ۶۴ سالگی در همان قاهره ای که حس وطن دوستی به آن داشت درگذشت.

منابع:

(۱) سایت ایرنا تحقیق درباره احمد شوقی (۱۳۹۸)

(۲) سایت راسخون، زندگی و شعر امیر الشعرا احمد شوقی (۱۳۹۳)

۳) سایت علمی و پژوهشی آسمان، تحقیق احمد شوقی (۱۳۹۴)

۴) اناری بزچلویی، ابراهیم (۱۳۸۳) بررسی نشانه های نوآوری در شعر برخی از شاعران نئو کلاسیک معاصر عرب

۵) سایت راسخون تحلیل موضوعی شعر امیر الشعرا احمد شوقی (۱۳۹۳)

۶) حسینی، زهرا و مرتضایی، پروین (۱۴۰۲) بررسی مضامین سیاسی، اجتماعی در دیوان ادیب الممالک فراهانی و احمد شوقی